

опіка, надання різних видів допомоги різним типам молоді та діяльність, спрямована на вивчення творчого потенціалу та розвиток молоді, виявлення себе та інших соціальних інститутів. Крім того, соціальна робота з молоддю має базуватися на вивченні їх потреб та проблем на даному етапі розвитку українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Волков Ю. Г., Добренков В. И., Кадария Ф. Д., Савченко И. П., Шаповалов В. А. Социология молодежи: Учебное пособие / под ред. проф Ю. Г. Волкова. – Ростов-н /Д. : Феникс, 2001. – 576 с.
2. Ревко А. М., Чех О. О. Соціально-економічні проблеми молоді в умовах трансформаційних змін. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. збірник. Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т. № 2(8). 2016. С. 143 - 151.
3. Тюпля Л. Т. Соціальна робота: теорія і практика. К. : ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.
4. Сушик Н. С. Соціальна робота у сфері дозвілля молоді: теоретичний аспект. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки* : [зб. наук. праць]. Сер. : Педагогічні науки. – 2014. – № 1 (278). – 188 – 193 с. URL : <https://core.ac.uk>

Шаповалова Т. В.,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Динаміка внутрішньої вимушеної міграції в умовах сучасної України диктує необхідність дослідження ключових аспектів соціальної адаптації ВПО. Існуючи напрямки соціальної адаптації та асиміляції ВПО показують свою незавершеність в аспекті їх пристосування. Внутрішня міграція населення нерідко в своїй основі несе велику кількість проблем, як для ВПО, так і приймаючої спільноти.

Відчуття соціального вакууму у більшості з них посилюється суперечностями між персональними соціальними очікуваннями і тією реальністю, в якій вони опиняються, а смає соціальними, економічними, політичними розбіжностями з місцевим населенням в нових умовах проживання. Все це викликає негативні психологічні переживання, почуття втрати, неповноцінності і знедоленої людини, труднощі в реалізації соціальних ролей і трансформації в системі ціннісних відносин особистості.

В умовах загальної нестабільності соціально-економічного становища населення в Україні зростає роль громадської думки з питань сприйняття ВПО.

Проблеми ВПО вирішуються дуже повільно, не приділяється належної уваги вирішенню завдань надання їм первинної допомоги до створення умов для нормального життя, забезпечення житлом, роботою та дотримання прав людини.

Дослідженням різноманітних аспектів соціальної адаптації ВПО займалися різні українські вчені. Так, Балакірева О. М. виділяє соціо-економічні та соціокультурні аспекти інтеграції ВПО в Україні. На думку вченої соціо-економічні аспекти включають в себе проблеми відторгнення від ринку праці і доступу до житла, а соціокультурні аспекти включають проблеми взаємовідносин ВПО з приймаючою громадою та аспекти формування соціального капіталу [Балакірева, 2015].

Соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі досліджує і науковець Риндзак О. Т. За результатами його авторського дослідження він дійшов висновку, що вимушені переселенці здебільшого обирають регіони, де домінують світоглядні орієнтації та настрої, близькі особисто їхнім. Тому виражених ознак

соціокультурної напруги між внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та населенням досліджуваних регіонів виявлено не було. Ридзак О. Т. з'ясував, що внутрішні вимушені мігранти у західних областях відчувають до себе здебільшого доброзичливе, а у східних – позитивно-нейтральне ставлення місцевого населення [Ридзак, 2016, с.120].

В свою чергу Блинова О. Є. говорить про соціально-психологічні аспекти адаптації ВПО. Вона стверджує, що в психологічному плані міграція для окремої особистості є складною у тому, що супроводжується важкими внутрішньо особистісними переживаннями, які, перш за все, пов'язані з пристосуванням мігранта до зовсім нових умов та обставин життя [Блинова, 2016, с.59].

На думку Турбавіної А. М. важливим елементом соціальної адаптації ВПО є соціально-педагогічний аспект. На її думку соціальним педагогом можуть бути надані внутрішньо переміщеним особам інформаційні, консультативні, соціально-економічні, соціально-медичні, соціальні послуги, соціально-педагогічні послуги, здійснено сприяння в реалізації їх прав, навчити ними користуватися задля успішної соціальної адаптації, примирення, подолання проблем соціалізації сім'ї та кожного її члена [Турбавіна, 2015, с.441].

Посилаючись на результати проведеного вище аналізу літературних джерел дослідження ключових аспектів соціальної адаптації ВПО, узагальненням якого є Рис. 1, соціальні, соціально-економічні, соціокультурні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні в значній мірі взаємопов'язані, а відтак їх слід аналізувати, оцінювати в сув'язі, а не окремо один від одного. Зрозуміло, що між досліджуваними аспектами є відмінності, які за природою, характером і часовим виміром можна розглядати умовно.

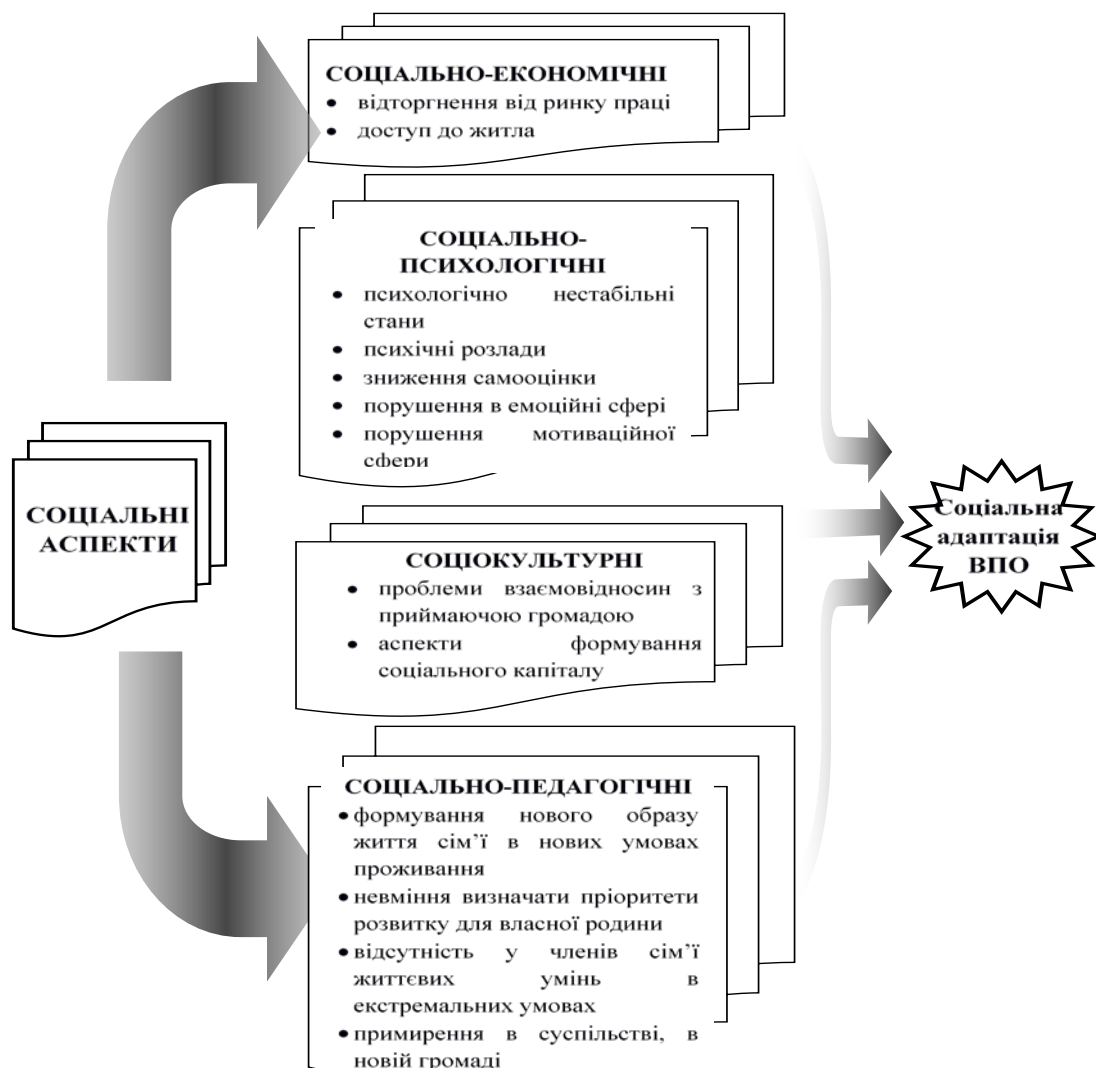

Рис 1. Діаграма класифікації ключових аспектів соціальної адаптації ВПО

Отже, є достатньо важливим дослідити соціально-економічний аспект соціальної адаптації ВПО у сучасному українському суспільстві.

Соціально-економічний аспект включає в себе, як вже зазначалось раніше, вирішення проблеми відторгнення від ринку праці. Дійсно проблеми, з якими стикаються ВПО, пов'язані з браком робочих місць або перекрыттям доступу до ринку праці у нових місцях їх проживання. У зв'язку з переміщенням з окупованих територій, переважна більшість вимушених переселенців втратила роботу, а разом з нею і джерела до існування, тому можна стверджувати про виникнення феномену раптової бідності серед представників цієї групи [Черенько, 2015, с.12].

За результатами досліджень ГО «Інститут розвитку та соціальних ініціатив» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» зазначено, що важливими для переселенців в Україні залишаються потреби у роботі (постійному заробітку), житлі, доступі до ліків, медичного обслуговування тощо [Звіт за результатами дослідження «Проблеми адаптації та працевлаштування ВПО на Луганщині», 2015].

Головною ознакою соціального відторгнення є відсутність можливості участі ВПО в основних формах професійної діяльності, які є доступними для членів приймаючої громади. Вважається, що людина є соціально відторгнутою, якщо вона проживає в межах певної громади, але через причини, що знаходяться поза межами її контролю вона не може брати участі в нормальній діяльності, характерній для більшості членів цієї громади, разом з тим людина хотіла би брати участь у такій діяльності [Burchardt, 1999; Mathieson, 2008].

Не менш важливим аспектом відторгнення є доступність до ресурсів, які можна отримати від державних інституцій, що їх розподіляють. Визначення міри доступності ресурсів і благ, необхідних для задоволення першочергових потреб, є необхідним компонентом оцінки подальшої адаптації у нових місцях проживання [Наукова доповідь «Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції», 2016, с.74].

Другою проблемою соціально-економічного аспекту є доступ до житла. Цю проблему теж можна розглядати як прояв відторгнення. Майже за сім років кризової ситуації в Україні, яка пов'язана з проблемами доступності до житла для внутрішніх переселенців відсутня комплексна політика щодо житла для ВПО, яка б була зобов'язана діяти на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Доступ до власного житла як проблеми, яка лежить в площині соціально-економічного аспекту соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб є відсутність власного житла, яка має ознаки: проблеми пошуку орендованого житла; придбання житла або оренди житла меншої площі; житло у модульних містечках; досить мала сума виплат на 1 члена родини–переселенця (842 гривні на житло для пенсіонерів протягом перших 2-х місяців), що замало для міста для винаймання квартири, 442 грн на місяць виплат на 1 безробітного працездатного члена родини теж протягом 2-х місяців, половина суми протягом наступних 2-х місяців.

Список використаних джерел

1. Балакірева О. М., Близнюк В. В., Бородіна О. М. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції : наукова доповідь. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України» за ред.О. М. Балакіревої. Київ, 2016. – 140 с.
2. Блинова О. Є. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів. *Актуальні проблеми психології. Том ІХ: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія.* 2016. Вип. 9. С. 58 – 66.
3. Звіт за результатами дослідження «Проблеми адаптації та працевлаштування ВПО на Луганщині». URL: з <http://www.irf.ua/> (дата звернення: 18.04.2021)
4. Риндзак О. Т. Соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі. *Регіональна економіка.* 2016. № 3. С. 120 – 126.

5. Трубавіна І. М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8 (52). С. 434 – 444.

6. Черенько Л.М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка масштабів явища. *Демографія та соціальна економіка*. 2015. № 1. С. 11–21.

7. Burchardt T., Le Grand J., Piachaud D. Social exclusion in Britain 1991–1995 // *Social Policy & Administration*. Т. 33. 1999. № 3. Р. 227–244.

8. Mathieson J. et al. Social Exclusion Meaning, measurement and experience and links to health inequalities // A review of literature. WHO Social Exclusion Knowledge Network Background Paper. 2008. Т1.